

Vlaamse overheid

Arenbergstraat 9

1000 BRUSSEL

T 02 553 68 00

www.cjasm.vlaanderen.be

VERSLAG

////////////////////////////////////

FOCUSGROEP 1 – STELLING 2 – DE VERANDERINGEN DOOR E-CULTUUR ZIJN ZO FUNDAMENTEEL DAT
EEN GEMEENSCHAPPELIJKE STRATEGIE NOODZAKELIJK IS

11/09/2015 – 2 gesprekstafels/sessies

Moderator en verslaggever: Simon Smessaert

////////////////////////////////////

De veranderingen door e-cultuur zijn zo fundamenteel dat een gemeenschappelijke strategie noodzakelijk is

Sessie 1

- o de stelling is nog niet radicaal genoeg: er zal een digitale shift nodig zijn om relevant te blijven.
- o de verandering is zeker fundamenteel, en een gemeenschappelijke strategie is inderdaad nodig.
- o de samenwerking is afhankelijk van het soort instelling; wie is in wat geïnteresseerd? Voor sommigen zal bijvoorbeeld ontsluiting het belangrijkste zijn.
- o een gemeenschappelijke benadering kan iedereen versterken en bv. zorgen voor een kostendeling. Nu is er versnippering: iedereen ontwikkelt zelf een app, vaak voor één bepaalde tentoonstelling. Dat is geen lange termijn oplossing.
- o 2 nuances bij de stelling: naast een gemeenschappelijke strategie is er ook een individuele strategie nodig op organisatieniveau, nu is die er te weinig. De nadruk moet liggen op gemeenschappelijke realisatie van praktische zaken en niet enkel op een strategie.
- o er is inderdaad een gemeenschappelijke visie nodig omdat het gaat om een fundamentele maatschappelijke verandering, vergelijkbaar met de boekdrukkunst. De nieuwe generatie zoekt informatie op een totaal andere manier en zal boeken op termijn als een vreemd relikwie beschouwen.
- o Bij een erfgoedcel is er vooral nood aan richtlijnen of advies. Het is belangrijk eerst goed te kijken wat je wil doen en hoe, want digitalisering kost veel geld en energie.
- o gemeenschappelijk wil niet noodzakelijk zeggen dat je alles samen moet doen, de vraag is op welk niveau je iets gemeenschappelijk wil. Je kan bv. ook gemeenschappelijkheid zoeken met andere sectoren.

Men onderschat nog steeds het fundamentele veranderingsproces van e-cultuur. Digitalisering heeft een impact op de hele organisatie, niet enkel op het gebied van ontsluiting. Het gaat om een volledig andere invulling van bestaande taken. Kijk maar naar het disruptieve van Uber of Airbnb. Amazon heeft één depot in heel Europa, je kan denken over een soortgelijk model voor Vlaanderen.

E-cultuur als term is ook niet ideaal, het lijkt te duiden op iets apart, terwijl het gaat over 'the new normal'. Je mag ook niet vergeten dat de gebruiker of erfgoedbezoeker aan het eind van dit proces zit. Digitalisering mag m.a.w. niet enkel collectiegerelateerd zijn, digitalisering gaat verder dan dat. In de podiumkunsten werken ze ook met geautomatiseerde planningsinstrumenten, waarom kan dat niet in de erfgoedsector?

Er zullen ook opeens nieuwe actoren ontstaan die een deel van de koek zullen opeisen, cf. Uber. Een ander punt is dat de erfgoedzorg heel dicht komt bij het creëren van digitaal materiaal: in het ideale geval wordt er gecreëerd met het oog op bewaring en rekening houdend met bepaalde standaarden. Het werk mag niet pas beginnen van het moment dat iets binnenkomt in de erfgoedsector (dat is veel kostelijker).

In de archiefsector zijn er internationale voorbeelden van crowdsourcing: een aanbod creëren en daar een bepaalde vraag aan koppelen. Passief aanbodgericht denken is voorbij! Je moet actief op zoek gaan naar je doelgroep en die trachten te bereiken.

Er blijft in de sector een groot tekort aan technisch geschoolde mensen, ook in relevante opleidingen is dit een zwak punt. Over tien jaar is het ondenkbaar dat je als museum geen IT'er in dienst hebt! Het gaat over een mentaliteitswijziging, die ook met generaties te maken heeft. Binnen dit en twintig jaar zijn er een hele hoop mensen met pensioen en vervangen door jongere mensen. Een bedreiging is ook beeldreproducties die gemaakt worden door bezoekers zelf (met hun smartphone). De selectieproblematiek is een grote valkuil, omdat er zoveel digitaal materiaal op ons afkomt, en archieven kunnen nu de stroom aan analoge materiaal niet eens verwerken.

In een digitale omgeving kan het soms zelfs verstandiger zijn geen selectie te doen. Het kan zijn dat het in de toekomst belangrijker zal zijn te investeren in algoritmes die selectie doen, of in zoekmachines die erin slagen alles terug te vinden.

Het wordt ook belangrijker om je data en metadata te normaliseren en in standaarden te gieten, zodat het kan gematcht worden met anderen (interoperabiliteit). De uitwisselbaarheid van gegevens zal cruciaal worden voor de overlevingskansen ervan op lange termijn. De historici van de toekomst zijn data historians en kunnen zelf data bewerken!

Een mogelijke valkuil is wel de verregaande afhankelijkheid van leveranciers van systemen (bv. Adlib). Zij kunnen weigeren bepaalde wijzigingen aan hun software te doen, of dit gigantisch duur maken. Gebruikersgroepen hebben niet altijd voldoende impact.

Er is dan een gemeenschappelijke strategie nodig die kwaliteitseisen voorop stelt, maar er moet wel voldoende specificiteit worden toegelaten voor de instellingen op zich. Een bindend voorschrift van de overheid, decretaal vastgelegd, is niet mogelijk, want standaarden wijzigen te snel. Bovendien zou er dan verregaande specialisatie bij de overheid zelf nodig zijn over die materie. Standaarden zijn zeer complex en laten vaak veel openheid toe.

De overheid kan wel een stimulerende rol spelen, bijvoorbeeld met een gemeenschappelijk aankoopbeleid. Er zijn massa's opportuniteiten om samen te werken, maar diversiteit moet ook toegelaten worden. Voorlopig is het VIAA de enige optie, dus het initiatief wordt een beetje daar gelegd, maar dit kan natuurlijk veranderen in de toekomst.

Er zullen keuzes moeten worden gemaakt betreft financiering, het is niet houdbaar dat elke erfgoedspeler zelf investeert in digitalisering.

Het is een bedreiging als er enkel ad-hoc of projectmatige subsidiëring mogelijk is voor digitalisering. Bij de evaluatie van organisaties zou het digitale mee in rekening moeten worden gebracht, ook de digitale erfgoedgemeenschap.

Een andere bedreiging is het splitsen van het analoge en digitale. Digitaal erfgoed is geen aparte categorie!

Aanbevelingen

- Er is te weinig technische competentie op de werkvloer -> ander aanwervingsbeleid, bijsturing van opleidingen of aangepaste opleidingsmogelijkheden voorzien. In de tussentijd is expertisedeling absoluut noodzakelijk.
- Er moet worden ingezet op de uitwisselbaarheid en het hergebruik van gegevens (werken aan de backoffice systemen en aan de datakwaliteit), hier is een vast budget voor nodig bij elke organisatie.
- Een gemeenschappelijke strategie moet er zijn op verschillende niveaus. Individuele keuzes moeten worden toegelaten.
- Creëer een beleidsevaluatie en –financieringskader voor hybride organisaties!
- Maak het mogelijk om kort op de bal te spelen om digitale evoluties op te volgen
- Ook digitale gebruikers mee in rekening brengen
- Bekijk het vanuit samenwerkingsmodellen

Sessie 2

- Een deelnemer is akkoord met de stelling dat de veranderingen fundamenteel zijn, maar twijfelt of een gemeenschappelijke strategie noodzakelijk is
- je kan het bijna niet beschrijven, hoe gigantisch de impact is van e-cultuur. Er is zeker een gemeenschappelijke aanpak nodig, een erfgoedaanpak, bijvoorbeeld over databankbeheer en hoe je objecten te nummeren. Maar dit is niet makkelijk! Je moet ook rekening houden met de steden, die ook stakeholder zijn. Het is ook een zeer dure zaak, dus belangrijk om prioriteiten te stellen. Maar de sector zal er echt fundamenteel anders uitzien over twintig jaar.
- erfgoedpartners die ook toonplekken hebben zullen er rekening mee moeten houden dat die in de toekomst misschien enkel digitaal zullen zijn.
- als het gaat over digitale archiefvorming heb je een aantal dingen niet in de hand, er is een aanbod op internet dat je niet controleert. Hoe kan je de keuze maken over wat belangrijk is om te bewaren? Hier moet onderzoek naar worden gevoerd, want ook de alledaagse cultuur is onderdeel van erfgoed. Er is dus grote nood aan een instrumentarium voor selectie, dit kan gemeenschappelijk. Die selectie komt meer en meer naar het nu! Selectie en bewaring van bij creatie in plaats van de tijd erover te laten gaan.
- er moeten strategieën zijn die aan de basis liggen van een e-beleid. Waarom doe je dat? Vanuit welke doelstellingen? We moeten hiervoor ook buiten de landsgrenzen kijken.
- het gaat om een even belangrijke revolutie als de boekdrukkunst of het schrift. De uitdagingen zijn legio: hoe omgaan met digiborn materiaal? Hoe selecteren, waarderen? Digitaal materiaal kent geen landsgrenzen, dus welke deontologie? De lezer, de gebruiker verandert, dus verwachtingen veranderen ook. Men verwacht dat er kant-en-klaar gedigitaliseerd materiaal ligt. Samenwerking is dus de enige optie, er moet gezocht worden naar gemeenschappelijke oplossingen want het gaat om heel zware investeringen. Die oplossingen zullen schottenoverschrijdend (moeten) zijn.

Moet de overheid mee gemeenschappelijke strategieën formuleren of ook hard en software aanleveren? Of moet de overheid ook een rol spelen in het uitdenken van een ideologisch kader?

Als instelling kan je dit in ieder geval niet alleen, er is eenvoudigweg te weinig digitale expertise in de sector.

De digitale kloof blijft een grote bedreiging.

Beelden (bv. fotomateriaal) pakken enorm veel ruimte in, op den duur wordt dat heel duur om bij te houden. Je kan je ook afvragen hoeveel digitale items er teveel (zullen) zijn? Als ieder op zich digitaliseert zitten er sowieso dubbels bij en dus ook dubbele kosten. Op het vlak van ontsluiting is er hetzelfde probleem: ieder op zich betaalt teveel.

Er moet ook consensus zijn over de 'code' van hoe je dat gaat bijhouden, dit is de problematiek van metadatering.

De andere kant van de medaille is de grote mogelijkheden die er zijn. Gemeenschappelijke platformen en structuren, al is het maar per stad, bieden kansen. In de stad Antwerpen wordt het digitaal ondertekenen van documenten mogelijk, dit spaart enorm veel tijd uit.

Er zou ook best worden samengewerkt met andere sectoren, daarom is het jammer dat het project Digitaal Archief Vlaanderen is losgekoppeld van het VIAA.

Momenteel is er een enorme versnippering van de mogelijkheden, weliswaar historisch gegroeid. Nu valt er nog een niveau weg.

Bij vernieuwing gaat het steeds zo dat die wordt ingezet door een aantal kleine spelers, waarna dit centraal wordt opgepikt en gedirigeerd. Kleinere spelers kunnen niet alles zelf doen. Maar dan is er wel een centraal momentum én budget nodig. Als je bijvoorbeeld kijkt naar Movio, de tool voor digitale tentoonstellingen (mee ontwikkeld door PACKED in het kader van een Europees project), dat biedt enorme mogelijkheden en zou wijder verspreid moeten zijn.

Kan er gewerkt worden aan een landelijke prioriteitenlijst? Er mag geen concurrentieslag zijn, maar tegelijkertijd moet elke instelling op zich wel voldoende keuzemogelijkheden hebben. Dit veronderstelt wel dat je tot op zeker niveau expertise in huis moet hebben. Het persistente identificatieproject is een goed voorbeeld waarbij ieder met zijn eigen systeem kan blijven werken, maar er wel bepaalde collectieafspraken worden gemaakt.

Je moet ook rekening houden met een publieksrevolutie: je hebt een groter publieksbereik door andere vormen van communicatie, maar de beoordeling van het publiek is aan het veranderen. Wat met het actief harvesten van websites, nieuwsbrieven, ...? Want hier baseert de huidige generatie zich op... Er is extra vorming voor archiefvormers hierover nodig.

Taakverdeling wordt nog belangrijker in de toekomst.

Je riskeert ook een grote afhankelijkheid van private spelers (bv. opslag in de cloud). Leidt digitalisering tot superverticalisering?

Het is een utopie dat je al het erfgoed digitaal kan bewaren, selectie en toeleiding is belangrijker. Dit laatste is ook deels communicatie.

Je mag niet in isolatie werken, want iedereen staat voor dezelfde uitdagingen op technologisch gebied. Bijvoorbeeld ook ziekenhuizen.

Wat is onze verhouding tot Wikipedia. Men heeft daarover dezelfde houding als vroeger 'het staat in de krant dus is waar'. De feitelijke beleving is aan het veranderen en dit leidt tot andere financieringsmodellen en inkomsten. Schaalvergroting is hierbij noodzakelijk.

Aanbevelingen

- Centraal 'platform' met een eigen infrastructuur dat de spil is in een netwerk van actoren en werkt naar collectie-afspraken. De overheid faciliteert en stimuleert.
- Opbouw van expertise, kennis delen, samenwerken. Afspreken wat centraal gebeurt en wat de verantwoordelijkheid van instelling blijft
- Koppeling tussen het analoge en digitale behouden.
- Buiten de landsgrenzen kijken waar het gaat over een deontologie ('omgang met') -> best practices
- Selectieproblematiek is een maatschappelijk probleem. Wat is daarin de rol van de cultureel-erfgoedsector als mediator?
- Uittesten van technologie -> proefprojecten
- Hoe feitelijke beleving nog aantrekkelijk maken? Hybriditeit tussen toonplekken en het digitale
- Kost versus inkomstmodellen van open data. Schaalmodellen, samenwerking wordt noodzakelijk.